



Biblioteca Pentru Toți

Campania de Promovare a Culturii
este susținută și realizată în cooperare cu
Ministerul Culturii și Patrimoniului Național.

Colecția „Biblioteca pentru toți“ le-a oferit cititorilor români vreme de o sută de ani capodoperele literaturii române și universale, iar în 2009 s-a relansat cu gândul de a reedita titlurile clasice ale literaturii române. Îi vom reciti pe autorii ale căror opere ne-au însoțit viața și le vom lăsa de aici înainte moștenire celor dragi nouă, cărțile devenirii noastre și ale devenirii lor.

Un recurs cu care *Jurnalul Național* v-a obișnuit, care de-acum va însemna și un recurs la patrimoniul literaturii universale, recurs ce va statua totodată răspândirea și păstrarea sa.

Marius Tucă
Jurnalul Național

GUY DE MAUPASSANT

BEL - AMI



Ștefan Mărupan

GUY DE MAUPASSANT

BEL-AMI

Traducere din limba franceză
de G. Ibrăileanu

Prefață de Paul Cernat

Guy de Maupassant, *Bel-Ami*

Copyright © 2014 Editura ART, pentru prezenta ediție

Prefață de Paul Cernat

Cronologie de prof. univ. dr. Luminița Ciuchindel

Ilustrație copertă © Leon Wyczółkowski, *Ujrzałem raz...* (1984)

JURNALUL NĂȚIONAL

Director: Marius Tucă

Director general: Dan Matiescu

Coordonator colecție: Ana-Maria Vulpescu

Date despre colecția BIBLIOTECA PENTRU TOȚI:

www.jurnalul.ro; www.bibliotecapentrutoti.ro

Șoseaua București–Ploiești nr. 15,

Clădirea Iridex, etaj 3,

tel.: 021-20 30 141, fax: 021-20 87 642

E-mail: contact@jurnalul.ro



GRUPUL EDITORIAL ART

Comenzi – Cartea prin poștă

C.P. 4, O.P. 83, cod 062650, sector 6, București

tel.: (021) 224.01.30, 0744.300.870, 0721.213.576;

fax: (021) 224.17.65

Comenzi – online

www.editura-art.ro

Redactor: Iulian Curuia

Tehnoredactor: Angela Ardeleanu

Producție: Walter Weidle

Tipărit la Radin Print, prin reprezentantul pentru România
4 Colours Advertising, www.4colours.ro

 **Radin print**

 **4 Colours**
Advertising

ISBN 978-606-710-041-9

CRONOLOGIE

5 august 1850 – Henri René Albert Guy de Maupassant se naște în Normandia, la castelul Miromensil (după actul de naștere oficial) sau la Fécamp. Actul de deces indică o a treia localitate, Sotteville, dar acest aspect nu a fost elucidat de istoria literară.

Tatăl său, Gustave de Maupassant, care provenea dintr-o familie de origine nobilă din Lorena, îndeplinea funcția de agent de schimb la Paris. Mama sa, Laure Le Poittevin, fiica unor mici industriași, era de origine normandă. Femeie cultivată și cu înclinații artistice înnăscute, Laure îi dezvoltă imaginația fiului, fiind primul său maestru spiritual. Guy deprinde de la ea gustul lecturii, învață limba engleză și, mulțumită ei, devine discipolul lui Gustave Flaubert, prieten din copilărie al mamei sale și al fratelui ei, Alfred Le Poittevin. Acesta din urmă, mort cu doi ani înaintea nașterii lui Guy, era o persoană cultivată, sensibilă, care își încercase talentul într-o poezie de tip byronian. Ascendența maternă i-a rezervat astfel lui Maupassant realizarea artistică deplină.

17 august 1850 – Moare Balzac.

2 decembrie 1851 – Are loc lovitura de stat a lui Louis Napoléon.

1852–1870 – Al Doilea Imperiu.

1854 – Părinții lui Maupassant se mută la castelul Grainville-Ymanville, care va fi descris în mod fidel în romanul *O viață*.

1856 – Se naște fratele lui Guy, Hervé, care va fi ofițer de cavalerie în Bretania și va muri în 1889, în urma unei paralizii generale, provocată de o insolitație.

Este publicat romanul *Doamna Bovary* al lui Gustave Flaubert.

- 1857** – Este elev la Liceul Imperial Napoleon, din Paris, unde este apreciat ca fiind un „excelent elev”.
În același an, apare volumul *Florile răului* de Charles Baudelaire.
- 1862** – Sunt publicate: romanul *Salammbô* de Gustave Flaubert, romanul *Mizerabilii* de Victor Hugo și volumul *Poeme barbare* de Leconte de Lisle.
- 1863** – La treisprezece ani, după o lungă perioadă de educație lipsită de constrângeri, rousseuistă, sub îndrumarea mamei sale, este înscris la colegiul catolic din Yvetot, unde li se inculca elevilor respectul față de autorități și de toate „problemele sociale și false” ale timpului (Alfred de Vigny), dar din care este eliminat după ce scrie un poem ireverențios. Ura față de ignoranța și fanatismul religios, temă a unor viitoare povestiri, datează din această perioadă.
- 1864** – În timpul vacanței de vară, face cunoștință cu poetul romantic englez Swinburne, pe care îl salvează de la înec în apropiere de Yport. Gustul pentru supranatural, temă a unor *Poeme și Balade* de Swinburne, pe care Maupassant le va prefața câțiva ani mai târziu, explică înclinația pentru fantastic, pe care nuvelistul o va manifesta mai târziu.
- 1864** – Apare *Parnasul contemporan*, culegere de versuri.
- 1867** – Este mutat la liceul din Rouen. Cel mai bun prieten al său este, în această perioadă, Louis Bouilhet, poet și el, care îl însoțește adesea la Croisset, unde îi îndrumă, împreună cu Flaubert, primele încercări literare. Bouilhet moare în 1869.
- 1869** – Flaubert publică romanul *Educația sentimentală*, iar Lautréamont – volumul de proză *Cântecele lui Maldoror*.
- 1870** – Întrerupe studiile de drept abia începute, studii pe care nu le va relua însă nici la terminarea războiului franco-prusac.
- 1870–1871** – Este înrolat și asistă la dramaticul deznodământ al războiului. Ecoul acestei campanii se regăsește în câteva nuvele și schițe inspirate de evenimentul trăit de scriitor (*Bulgăre de Seu, Moș Milon, Doi prieteni, Prizonierii, Domnișoara Fifî, Sfântul Antoine, Aventura lui Walter Schnaffs, Nebuna, Mătușa Sauvage* etc.).

4 septembrie 1870 – A Treia Republică.

1871 – Comuna din Paris.

1871–1893 – Apare ciclul de romane *Rougon-Macquart* de Émile Zola.

martie 1872 – Reușește, după lungi demersuri, să fie primit ca funcționar la Ministerul Marinei și Coloniilor, prilej de observare a vieții funcționarilor din administrația publică, care îi inspiră un ciclu de nuvele reunite chiar de scriitor sub titlul *Mari mizeriei ale oamenilor mărunți* (*Moștenirea, În familie, Plimbare, Umbrela etc.*) și volumul de povestiri *Diminețile unui burghez din Paris*.

1875–1877 – Apar primele încercări literare (versuri, proză, critică literară) ale lui Maupassant, în revista de avangardă *Republica literelor* și în alte periodice ale timpului, sub pseudonimele Guy de Valmont, Joseph Prunier, Maufrigneuse. În aceasta perioadă, scriitorul cunoaște culisele presei, proiectate în *Bel-Ami*, și, totodată, frecventează cu asiduitate seratele literare care au loc săptămânal în casa lui Flaubert, unde îi cunoaște pe Émile Zola, frații Edmond și Jules de Goncourt, Alphonse Daudet, Stéphane Mallarmé și Ivan Turgheniev. Acesta din urmă exercită o influență incontestabilă, mărturisită chiar de Maupassant, asupra formării estetice a nuvelistului francez. În 1876, este introdus de Flaubert în „grupul de la Médan“, înființat de Zola la reședința sa de lângă Paris, care urma să fie nucleul școlii naturaliste.

16 aprilie 1877 – Grupul naturaliștilor semnează „actul de naștere“ al noii școli literare, în timpul dineului celebru la restaurantul Trapp, situat pe strada Saint-Lazare din Paris.

1878 – Scriitorul părăsește Ministerul Marinei și, la intervenția lui Flaubert, obține un post superior la Ministerul Instrucției Publice (Educației Naționale).

În același an, are loc a treia *Expoziție universală* de la Paris.

1879 – În luna februarie, îi este reprezentată piesa *Poveste de demult* (*Histoire du Vieux Temps*), la teatrul Ballande, scriitorul fiind atras de dramaturgie încă din liceu. Drama istorică *Contesa Béthune*, comediele *Cererea*, *Repetiția* și altele au avut toate același destin, fiind jucate cel mult o dată pe scena unui teatru.

1880 – Apare, la editorul Charpentier, volumul de poezii intitulat *Versuri*, în care influențele și temele sunt foarte diferite. Romantic prin anumite nuanțe ce amintesc de Alfred de Musset și de Alfred de Vigny, dar și parnasian prin cultivarea unor forme poetice care-l apropie de Leconte de Lisle, Maupassant creează o poezie de factură lirică, uneori bucolică sau filozofică, care îl anunță nu o dată pe viitorul novelist atunci când trama poetică este construită din elemente împrumutate din viața cotidiană. În același an, i se intentează însă un proces pentru „ultragiul adus moralei publice și religioase“, precum și „bunelor moravuri“, din cauza unei poezii publicate într-un cotidian, *Revista modernă și naturalistă*, care apărea la *Étampes*.

Vizitează Corsica, „ținut minunat și aspru“, a cărei măreție sălbatică sfidând formele creației artistice se răsfrânge în profilul moral al locuitorilor săi. Această călătorie îi oferă subiecte pentru mai multe nuvele (cea mai cunoscută este intitulată *Fericirea*), aflându-se totodată la baza unor pagini memorialistice.

15 aprilie 1880 – Publicarea nuvelei *Bulgăre de Seu*, eveniment de cotitură în creația lui Maupassant. Nuvela este publicată mai întâi în volumul *Serile de la Médan*, care cuprindea nuvele de Zola, Huysmans, Céard, Hennique, toate având ca temă războiul franco-prusac. Inspirată dintr-o întâmplare autentică, nuvela se bucură de un succes răsunător.

8 mai 1880 – Moare Gustave Flaubert.

1881 – Ocuparea Tunisiei de către colonialiștii francezi.

iulie 1881 – Întreprinde o călătorie în Algeria și Tunisia.

1881–1890 – Apar succesiv mai multe culegeri de nuvele, dintre care amintim: *Casa Tellier* (1881), *Domnișoara Fifî* (1882), *Poveștile becaței*, *Lumina lunii* (1883), *Miss Harriet*, *Surorile Rondoli*, *Yvette* (1884), *Toine*, *Povești ale zilei și nopții* (1885), *Domnul Parent*, *Micuța Roque* (1886), *Horla* (1887), *Virtuosul doamnei Husson* (1888), *Mâna stângă* (1889), *Inutila frumusețe* (1890).

1882 – Scriitorul cunoaște îndeaproape misterioasa Bretanie, ale cărei monumente megalitice (menhire și dolmene), tainice mărturii ale preistoriei, și păduri legendare (Brocéliande, sălaș al maleficului

Respect pentru oameni și cărți

vrăjitor Merlin și al blândeii zâne Viviane, protectoare a regelui Arthur și a cavalerilor săi) îl tulbură profund. Muntele Saint-Michel revine în câteva povestiri fantastice (*Legenda Muntelui Saint-Michel*) și creează cadrul romantic al unor pasiuni (*Inima noastră*). Maupassant publică în același an romanul *O viață*, care urmărește destinul unei femei (ce amintește în mai multe rânduri de cel al mamei scriitorului), nefericită prin căsătoria cu un seducător și neîmplinită ca mamă din pricina unui fiu josnic care o ruinează. Subiectul este tratat și în unele nuvele sau schițe, așa cum se întâmplă în cazul mai tuturor romanelor lui Maupassant.

Moare Turgheniev.

Apare volumul *Povești crude* de Villiers de L'Isle-Adam.

1884 – Rezultat al călătoriilor sale, jurnalul *Sub soare (Au soleil)* denunță atrocitatea metodelor de colonizare pe care compatrioții săi le aplică în teritoriile din Africa. Alături de impresiile din coloniile franceze, volumul cuprinde însă și impresii despre Bretania, tărâm al legendelor și miturilor străvechi.

1885 – Apare *Bel-Ami*, triumf al romancierului care împletește în narațiune cele mai diferite aspecte ale lumii pe care a traversat-o: barbaria colonialismului, fauna jurnalismului, contopirea capitalului industrial cu cel financiar, cărora li se subordonează resorturile politice, falsa morală burgheză, arivismul.

Romanul urmărește ascensiunea lui Georges Duroy în lumea presei pariziene de la sfârșitul secolului al XIX-lea, ascensiune datorată nu doar dorinței lui de a parveni, ci mai ales relațiilor cu mai multe femei din înalta societate. Este, de altfel, romanul maupassantian care a dat naștere celor mai multe ecranizări cinematografice în secolul al XX-lea, cea mai recentă – propusă de regizorii Declan Donnellan și Nick Ormerod – datând din 2012.

În același an, vizitează Italia și Sicilia, evocate în jurnalele sale de călătorie și în nuvele, dintre care *O vendetta* se detașează prin vigoarea reliefării caracterului țăranului sard care aplică, răbdător și tenace, asemenea Vitoriei Lipan din *Baltagul* sadovenian, legea nescrisă a talionului.

1887 – Este publicat al treilea roman al lui Maupassant, *Mont-Oriol*, în care, pe fundalul unei intrigi amoroase, regăsim o satiră a mediului financiar al acelor vremuri, dar și a celui medical.

- 1888** – *Pierre et Jean* marchează orientarea evidentă a scriitorului spre romanul psihologic. În același an, în urma unei călătorii solitare la bordul iahtului său „Bel-Ami“, Maupassant scrie, în același an, *Pe apă (Sur l'eau)*, jurnal al unei conștiințe care se analizează și se descoperă.
- 1889** – Apare *Tare ca moartea (Fort comme la mort)*, roman al unei crize psihologice (proiecție, poate, a neliniștii scriitorului, conștient de starea tot mai precară a sănătății sale, a cărei cauză era o boală incurabilă până atunci, sifilisul), dar și demascare a comercializării artei pusă în slujba unui gust vulgar care o îndepărtează de realitate.
- 1890** – *Inima noastră (Notre coeur)* este ultimul roman al lui Maupassant, în care accentul este pus tot pe dimensiunea psihologică. *Sufletul străin (L'Âme étrangère)* și *Rugăciunea de seară (L'Angelus)*, publicate postum, au rămas neterminate. În același an, vede lumina tiparului *Viața rătăcitoare (La Vie errante)*, jurnal de călătorie în care Maupassant pledează încă o dată în favoarea realismului în artă.
- ianuarie 1892** – După o tentativă de sinucidere eșuată, este internat în clinica de boli nervoase de la Passy, condusă de doctorul Blanche.
- 6 iulie 1893** – Scriitorul moare după optsprezece luni de suferință, fiind înmormântat, la 8 iulie, în cimitirul Montparnasse din Paris.

Operele complete ale lui Guy de Maupassant au fost publicate în trei volume, în colecția „Bibliothèque de la Pléiade“: *Contes et Nouvelles*, 2 vol., Paris, Albin Michel, 1967, 1970; *Romans*, Paris, Gallimard, 1987.

prof. univ. dr. Luminița CIUCHINDEL

ARIVISTUL GALANT ȘI DEDESUBTURILE NATURII UMANE

La aproape 130 de ani de la prima sa apariție, în 1885, al doilea roman al lui Guy de Maupassant și-a păstrat intactă prospețimea și forța de seducție. O prospețime și o forță de seducție ce aparțin, deopotrivă, eroului său, Georges Duroy. Băiatul atrăgător și galant, prietenul familiilor influente în care pătrunde ca amant al „stăpânelor casei“, încarnează memorabil tipologia seducătorului parvenit: un tânăr plecat de jos, dintr-o familie de țărani, și care, prin protecția unor femei bine plasate, urcă treptele unei cariere politice fulminante. Preluând expresia unui personaj din *Delirul* lui Marin Preda (Niki Dumitrescu despre „Ștefan 'al lui Parizianu“) am putea spune că „are instincte bune“, condiție indispensabilă a reușitei sociale. Există în Franța o lungă și prestigioasă tradiție a seducției – în literatură și nu numai; există, apoi, de la Balzac încoace (și chiar de mai demult) și o tradiție prestigioasă a arivistului: din nou, în literatură și nu numai. Secolul al XIX-lea a fost un secol în care romanul realist sau naturalist a reprezentat, în mai mare măsură decât istoria sau sociologia, o foaie de observație socio-umană. În *Bel-Ami*, cuceritorul și arivistul social se reunesc în aceeași persoană. Căci excrocul sentimental sau, cum s-a spus, „Don Juan-ul burghez“, este *prietenul* prin excelență – „prietenul familiei“, amantul care știe să profite de familiile în care intră făcându-se plăcut tuturor. Avem, în cele peste trei sute de pagini ale cărții de față, un dens, viguros roman erotic, dublat de un excelent roman de moravuri ale culiselor presei și vieții politice franceze de după războiul franco-prusac din 1870: suntem în perioada celei de-a treia Republici franceze, epocă a marilor afaceri veroase, a înfloririi burgheziei financiare și a corupției generale. Dar și într-o Europă a decadenței, a nihilismului, a anticlericalismului și a crizei valorilor tradiționale pe care s-a constituit Franța clasică. Pentru cititorul român de azi, ca și pentru cel de-acum o sută de ani, situațiile

Respect pentru oameni și cărți

expuse în *Bel-Ami* arată cât se poate de familiar: lumea „lor“ burgheză este, schimbând ce e de schimbat, și lumea „noastră“.

Cu o intrigă dinamică, trepidantă, *Bel-Ami* ne cucerește de la început, proiectându-ne – odată cu eroul său – într-un Paris al tuturor posibilităților. Julele Georges Duroy din Canteleu (mică localitate în Normandia, dar și locul unde a murit Gustave Flaubert, în 1880!), ajunge în capitala Franței fără mulți bani de buzunar, chinuit de foame, ambiții și poftă după trei ani de serviciu militar în Algeria. Înainte de a se metamorfoza, nobiliar, în „Georges du Roy du Cantel“, el trece, nonșalant, prin budoarele unor soții de ziariști și potențați politici pe care, prezentabil și viril, spiritual atât cât trebuie, le seduce cu o voluptate calculată. Nu fără a strânge din dinți în fața potențaților ostili, „făgăduindu-și să fie mlădios de caracter și prefăcut, pentru că așa trebuie și așteptând o soartă mai bună“. Ajunge să cunoască, astfel, societatea franceză a epocii pornind de la dedesubturile ei cele mai odioase, prin exploatarea fără scrupule a slăbiciunilor umane: „Veni în atingere neconținută cu miniștri, portari, generali, agenți de poliție, prinți, cartofori, curtezane, ambasadori, episcopi, pezevenghi, oameni de societate, pungași, birjari, chelneri și alții, ajungând prietenul interesat și nepăsător al tuturor acestor inși, amestecându-i în stima sa, cotându-i cu aceeași măsură, fiind în ochii săi toți de-o apă, din pricină că-i vedea în toate zilele, în tot ceasul, fără nici o schimbare a stării sale sufletești, și pentru că vorbea cu ei despre aceleași lucruri privitoare la meseria sa.“ Acest amoralism dă măsura vitalității instinctuale cu care calcă pe cadavre. Ca ziarist la ziarul *La Vie Française*, unde ajunge prin intermediul unui vechi camarad, Charles Forestier, Duroy nu e capabil să scrie nici măcar un articol sau un reportaj satisfăcător; beneficiază însă, pe post de *ghost writer*, de ajutorul soției prietenului său, Madeleine Forestier, care-i devine amantă și, după moartea lui Charles, soție pentru o vreme. Ea joacă, în plus, un rol special de ghid și de inițiatoare – pe ansamblu, ea poate fi considerată, după Georges, cel mai interesant personaj al cărții. Paralel cu amorul pentru Madeleine, „Bel-Ami“ întreține însă o legătură pasională și de durată (care supraviețuiește în pofida a oricui) cu buna prietenă a lui Madeleine, Clotilde de Marelle: soție neglijată, dar complet lipsită de prejudecăți, Clotilde ilustrează, cu farmec, tipul parizienței cochete și al amantei prin excelență. Legătura cu ea nu-l împiedică pe erou să intre și în grațiile ofilite ale doamnei Walter, soția virtuoaasă a șefului gazetei, căreia îi deșteaptă simțurile adormite, pentru ca în final să o distrugă sufletește luându-i în căsătorie

fica (pe inocenta Suzanne) și pătruzând astfel în înalta societate. O pregnantă particulară prezintă paginile în care Duroy o prezintă părinților săi (țărani umili, cumsecade) pe Madeleine, care-i descoperă astfel, dezamăgită, condiția de impostor grosolan și plebeu, actor al unui comedii morale. Căci nici seducătorii nu mai sunt ce-au fost...

Gelozia care-l chinuie, sporadic, pe Bel-Ami în relația cu Madeleine și, mai ales, cu Clotilde e rudimentară, fără adâncime psihologică, gelozie de rural, foarte departe de complicațiile interioare de la Marcel Proust sau de dramatismul din *Sonata Kreutzer* a lui Tolstoi. Triumf al vitalității fruste și al mobilității sociale la începutul erei democratice, „Bel-Ami“ face, în mod frapant, figură de profitor antiintelectual, atractiv prin frumusețea animală și sănătoasă cu care triumfă într-o lume coruptă, blazată, vlăguită, a aristocrației în declin și a burgheziei triumfătoare, dar fără glorie. Frivol și cinic, el o curtează pe doamna Walter cu afirmații de genul: „eu nu caut decât plăcerea ce o poate pricinui un lucru femeilor. Însă, doamnă, Academia n-are într-adevăr nici un interes pentru dumneavoastră decât când moare un academician. Cu cât mor mai mulți, cu atât trebuie să fiți mai mulțumite. Dar ca să moară degrabă, trebuie să fie aleși bătrâni și bolnavi. Și fiindcă toți erau puțin nedumeriți, el adăugă: De altminteri, și eu sunt ca și dumneavoastră și-mi place foarte mult să citesc în *Ecourile Parisului* încetarea din viață a unui academician. Mă întreb îndată: «Cine are să-l înlocuiască?» Și fac lista mea. E un joc, un mic joc foarte plăcut, care se joacă în toate saloanele pariziene cu prilejul morții fiecărui nemuritor: «Jocul morții și al celor patruzeci de bătrâni».“ Ajungem, cu aceasta, la o dimensiune ceva mai discretă, dar importantă a romanului: moartea. Crizei valorilor puse în evidență de vitalitatea lui Duroy îi corespunde (revers al medaliei) moartea celor slabi și învinși. Relatarea mersului bolii letale a lui Charles Forestier, singurul eveniment care-l destabilizează pe Duroy, are, în acest sens, o intensitate aparte; Maupassant face să vibreze aici, cu o intensitate de mare prozator, coarda tragismului existențial, iar romanul de moravuri ușoare începe brusc să semene cu vechile tablouri alegorice unde, într-un colț, apare pictat un craniu ca *memento mori*. Dincolo de vitalitatea eroului pe care-l pune în scenă, autorul se arată a fi, de fapt, un mizantrop pesimist și morbid (primul roman, *O viață*, nu face excepție). În mod simptomatic, scrierile ulterioare (*La Horla* spre exemplu, dar nu numai) vor fi obsedate de spaima abisului. Iar abisul îl ajunge din urmă pe scriitor

Respect pentru oameni și cărți

și în viața reală, în nebunia dezumanizantă care-i va provoaca sfârșitul prematur.

Filosofia de viață din *Bel-Ami* este una „tendențioasă“ în măsura în care surprinde în act tendința umanității unei epoci și a unei pături sociale. G. Ibrăileanu observa, la sfârșitul secolului al XIX-lea, faptul că scriitorul francez nu „spune“, ci „arată“, nu-și explică personajele, ci le expune felul de a fi, nu le interpretează, ci le lasă libere să exprime societatea în care trăiesc. Facem, pe rând, „cunoștință“ cu Georges Duroy, cu Charles și Madeleine, cu Clotilde și Vaudrec, cu familia Walter și ceilalți, la modul cel mai familiar cu puțință. Nu atât de naturalism e vorba, cât de o naturalețe clasică, dublată de o viziune modernă, deziluzionată, asupra condiției umane. Aparenta simplitate – o simplitate complexă – ascunde multe capcane. Faptul că Georges Duroy s-a născut în satul unde a murit Flaubert nu e un amănunt lipsit de relevanță literară. Între autorul *Educației sentimentale* și Maupassant, el însuși originar dintr-un sat normand, a existat o relație specială, ca de la maestru la discipol. Despre ea s-a scris deja mult. Amănunt relevant: ca și Flaubert vorbind despre eroina sa Emma Bovary, Maupassant va afirma, provocator, „Bel-Ami c'est moi“. Există însă și alte subtilități de compoziție ale cărții. Traseul parizian al cuceritorului Duroy începe, geografic, din Place de la Madeleine. Tot o Madeleine (Forestier) este cea care-i deschide porțile lumii presei, a politicii și finanței. Mai mult: îi scrie articolele prin care își va începe ascensiunea socială. Dedicată sentimental începătorilor, pe care-i sprijină doar până reușesc în viață, eroina pare sortită unei „eterne reîntoarceri“. Spre finalul romanului, Norbert de Varenne, „poet și cronicar fantezist“, îi destăinuie confratelui scriitor, Jacques Rival, ce a devenit Madeleine: „de câtăva vreme văd în La Plume niște articole politice care seamănă grozav cu ale lui Forestier și Du Roy. Sunt ale unuia Jean Le Dol, tânăr, băiat frumos, deștept, din aceeași specie ca și prietenul nostru Georges, și care a făcut cunoștință cu fosta lui soție, de unde trag încheierea că ea iubește începătorii și-i va iubi veșnic. De altminteri e bogată, nu degeaba Vaudrec și Laroche-Mathieu erau nelipsiți din casă.“ După cum se vede, o partitură specială o dețin scriitorii, transformați lucrativ în cronicari mondani și în comentatori de pe margine ai evenimentelor. Dar, la urma urmei, nu e și autorul lui *Bel-Ami* un cronicar monden? Ironie a istoriei literare: unul dintre cei mai subtili exegeți ai lui Maupassant și ai raporturilor sale cu Flaubert se numește... Forestier. Louis Forestier.

Evident, Georges Duroy (posesor al unui prenume de „lucrător al pământului“ și al unui nume de familie cu sugestii ironic-regale) își depășește individualitatea, devenind reprezentativ pentru o întreagă categorie psihologică. La fel ca, să zicem, Emma Bovary sau Oblomov. Tânărul hotărât să-și răzbune, sub masca zâmbetului curtenitor, sărăcia și umilințele, luptă cu o armă imbatabilă: arma frumuseții fizice și a virilității seducătoare, deschizând ușile puterii prin intermediul celor ale sexului. Ascensiunea sa arată, de fapt, slăbiciunea „lumii bărbaților“ din afaceri și politică, dar și vulnerabilitatea femeilor din înalta societate în fața unor parveniți fără scrupule. În ultimă instanță, personajul ilustrează chipul frumos al unei realități hidoase, fără speranță, și viziunea lui Maupassant asupra umanului. O viziune, încă o dată, mai apropiată de cea a lui Flaubert decât de Zola.

În România, *Bel-Ami* a fost tradus și prefațat la doar 11 ani de la apariție, în 1896, de G. Ibrăileanu (una dintre primele tălmăciri ale romanului în limba română¹) și s-a bucurat de o influență notabilă asupra scriitorilor naturaliști din epocă. Despre autorul său, Jules Lemaître, unul dintre cei mai importanți critici francezi ai vremii, afirma că e un „povestitor robust și fără cusur, care povestește cu aceeași ușurință cu care respiră, care face capodopere cu aceeași ușurință cu care merii din ținutul lui fac mere“. Cititorul de azi îi va da, cu siguranță, dreptate, parcurgând o capodoperă mereu tânără.

Paul CERNAT

¹ Guy de Maupassant, *Bel-Ami*, traducere de G. Ibrăileanu, Editura Samtica, Craiova, 1896.

GUY DE MAUPASSANT

BEL - AMI

Partea I

I

După ce casierita îi dădu restul de la cinci franci, Georges Duroy ieși din restaurant.

Țanțoș prin firea sa și prin ținuta de fost subofițer, el își mlădie talia, își răsuci mustața cu un gest militar și, obișnuit, își aruncă asupra celor de la mese o privire repede și rotitoare, una din acele priviri de băiat fercheș, care seamănă cu niște priviri de uliu.

Femeile ridicaseră capul spre dânsul, trei lucrătoare de rând, o profesoară de muzică, de vârstă mijlocie, rău pieptănată, neîngrijită, cu o pălărie întotdeauna colbăită și îmbrăcată cu o rochie dezmațată, și două cucoane cu bărbații lor, obișnuite cu această locanță cu prețul fix.

Ajuns pe trotuar, el rămase un moment nemișcat, gândindu-se ce să facă. Era 28 iunie și el n-avea în buzunar, pentru a o duce până la sfârșitul lunii, decât trei franci și patruzeci, nici mai mult, nici mai puțin. Asta însemna două mese fără prânzuri ori două prânzuri fără mese, după voie. El se socoti că mâncarea de dimineață, făcând un franc și douăzeci de bani, în loc de unu și cincizeci, cât costa cea de seară, i-ar mai rămâne, dacă s-ar mulțumi numai cu prânzurile, un franc și douăzeci de bani în pungă, ceea ce făcea încă două gustări de pâine cu cârnați, și încă două beri bock pe bulevard. Asta era cheltuiala lui cea mare și marea lui plăcere în vremea nopții; și începu să coboare strada Notre-Dame de Lorette.

Mergea ca pe vremea când purta uniforma de husar, cu pieptul înainte, cu picioarele puțin îndoite, ca și cum s-ar fi coborât de pe cal; și înainta mojicește în strada plină de lume, izbind umerii, îmbrâncind pe oameni ca să nu-i stingherească mersul. Mergea nepăsător, cu pălăria sa înaltă și destul de veche, pusă

cam pe-o ureche. Și, neconținut, parcă sfida pe cineva, pe trecători, casele, orașul întreg.

Deși îmbrăcat cu un costum de șizeci de franci, totuși nu era lipsit de oarecare eleganță obraznică, puțin comună, adevărată însă. Înalt, bine făcut, blond, de un blond-castaniu bătând în roșietic, cu o mustață ridicată în sus, care parcă spuma pe buza sa, cu ochii albaștri, limpezi, găuriți de o pupilă cu totul mică, cu părul creț din fire, împărțit în două printr-o cărare în mijlocul capului, el semăna bine cu o secătură din romanele populare.

Era una din acele seri de vară când aerul lipsește în Paris. Orașul, cald ca o etuvă, părea că asudă în noaptea înăbușitoare. Canalurile exalau prin gurile lor de granit răsuflarea lor veninoasă și bucătăriile subterane aruncau în stradă, prin ferestrele lor joase, miasele scârboase ale zoaielor și ale sosurilor stătute.

Portarii, în jiletci, călări pe scaune de paie, trăgeau din pipe în ganguri și trecătorii mergeau cu pași greoi, cu capetele goale, cu pălăriile în mână.

Când Georges Duroy ajunsese pe bulevard, se mai opri o dată, nehotărât încă ce să facă. Acum îi venea să se ducă în Champs-Elysées și la șosea la Bois de Boulogne, ca să se răcoască sub copaci; dar îl mai muncea încă o dorință, a unei aventuri amoroase.

Dar cum se va întâmpla asta? El singur nu știa, dar o aștepta de trei luni, în fiecare zi, în fiecare seară. Câteodată, totuși, mulțumită mutrei lui frumoase și ținutei sale alese, fura, pe ici pe colo, puțină dragoste, dar nădăjduia neconținut ceva mai mult și mai bun.

Cu buzunarul gol și cu sângele înfierbântat, s-aprindea la orice atingere a cocotelor care îi murmurau la colțul străzilor: „Mergi la mine, drăguțule?“, dar el nu îndrăznea să le urmeze, neavând cu ce plăti; și, apoi, el aștepta altceva, alte sărutări, mai puțin vulgare.

Cu toate acestea, lui îi plăceau locurile unde mișună femeile publice, balurile lor, cafenelele lor, străzile lor; îi plăcea să le lovească cu cotul, să le vorbească, să le tutuiască, să miroasă parfumurile lor tari, să se simtă lângă dânsele. Căci, în sfârșit, și ele erau femei, femei pentru dragoste. El nu le disprețuia cu disprețul înăscut al oamenilor de familie.

El coti spre Madeleine și urmă valul mulțimii care curgea îngreuiat de căldură. Cafenelele cele mari, pline de lume, se revărsau

pe trotuar, expunându-și publicul lor de băutori sub lumina orbitoare a fațadei lor luminate. Dinaintea lor, pe mese mici, pătrate ori rotunde, paharele erau pline cu băuturi roșii, galbene, verzi, negricioase, de toate nuanțele; iar înăuntrul carafelor se vedeau strălucind cilindri mari transparenți de gheață care răceau gustoasa apă limpede.

Duroy slăbise pasul și dorința de-a bea îi usca gâtul.

Îl stăpânea o sete grozavă, o sete de seară de vară, și se gândea la senzația nespus de plăcută a băuturilor reci care trec prin gură. Dar de bea numai două bockuri în seara asta, adio masa modestă de mâine! Și el cunoștea destul de bine zilele de foame de la sfârșitul lunii.

El își zise: „Trebuie săucid vremea până la ceasurile zece, și pe urmă îmi voi lua bockul la Americain. Ș-apoi, să ia dracul! Am o sete!“ Și el privea pe toți acești oameni așezați la masă, care beau, pe toți acești oameni care aveau putința să-și potolească setea după poftă. El mergea, trecând pe dinaintea cafenelelor, cu un aer mândru și semeț și judeca cu o privire, după mutră și după îmbrăcămintă, cam ce sumă de bani putea să aibă asupra-i fiecare dintre consumatori. Și se umplea de mânie împotriva acestor inși așezați și liniștiți. Scotocindu-le buzunarele, ai găsi aur, bani de argint și gologani. Fiecare trebuia să aibă cel puțin doi ludovici; erau desigur o sută de oameni în cafenea; de o sută de ori câte doi ludovici fac patru mii de franci! El murmură: „Porcii!“, legănându-se cu grație. „Dacă aș fi putut să pun mâna pe unul la colțul uliței, în umbra neagră, i-aș fi frânt gâtul, pe legea mea, cum făceam cu păsările țăranilor, pe vremea manevrelor celor mari.“

Și își aducea aminte de cei doi ani ai săi din Africa, de chipul în care îi jefuia pe arabi în micile posturi de la Sud. Și un surâs crud și vesel îi trecu pe buze, amintindu-și de o potlogăreală care costase viața a trei oameni din tribul Uled-Alanilor și care le aduse tovarășilor săi și lui douăzeci de găini, doi miei și aur și materie de răs pe șase luni.

Vinovații n-au fost niciodată găsiți și, de altminteri, nici nu fuseseră deloc căutați; arabul fiind socotit aproape ca pradă firească a soldatului.

La Paris însă, era altă vorbă. Nu se putea potlogări așa frumuseț, cu sabia la brâu și revolverul în mână, departe de justiția civilă,